

Uchwała Nr XXX/274/18

**Rady Miejskiej w Kowalewie Pomorskim
z dnia 21 marca 2018r.**

w sprawie: przyjęcia Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Gminy Kowalewo Pomorskie na lata 2018-2020.

Na podstawie art. 18, ust.2, pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz.U.z2017r., poz.1875 z póź. zm.)¹, w związku z art. 6. ust.2, pkt 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (t.j.Dz.U. z 2015r., poz.1390) uchwała się, co następuje:

§ 1.

Przyjmuje do realizacji Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Gminy Kowalewo Pomorskie na lata 2018- 2020, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2

Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta Kowalewo Pomorskie.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

**PRZEWODNICZĄCY
RADY MIEJSKIEJ
Jerzy Orłowski**

sporządziła
B.Wasilewska

¹Zmiana: (Dz.U. z 2017r. poz. 2232, Dz.U. z 2018r. poz.130.)

Uzasadnienie

Zgodnie z treścią art.6, ust 2 pkt 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (t.j Dz.U. z 2015r. poz.1390) do zadań własnych gminy należy opracowanie i realizacja gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie.

„Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Gminy Kowalewo Pomorskie na lata 2018-2020 zakłada działania profilaktyczne , ochronne i doskonalące dotychczasowe działania jednostek i instytucji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Nadrzędnym celem Programu jest dobro i bezpieczeństwo rodziny, w szczególności ochrona osób doznających przemocy, w tym dzieci. Cel ten można osiągnąć jedynie przez interdyscyplinarne działania służb i podmiotów realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy i ochroną ofiar przemocy w rodzinie. Zapewnić to mają działania zaplanowane do realizacji na lata 2018-2020 w ramach niniejszego Programu. Działania te mogą przyczynić się do ograniczenia zjawiska przemocy i wzrostu poczucia bezpieczeństwa rodzin z terenu gminy Kowalewo Pomorskie.

Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Gminy Kowalewo Pomorskie na lata 2018-2020 jest kontynuacją Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie z lat 2014-2017.

Założenia Programu współgrają z założeniami zawartymi w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Kowalewo Pomorskie na lata 2014-2020, w Krajowym Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014 -2020 Biorąc powyższe pod uwagę przyjęcie niniejszej uchwały jest zasadne.

Załącznik do Uchwały Nr XXX/274/18
Rady Miejskiej w Kowalewie Pomorskim
z dnia 21 marca 2018r.

**Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy
w Rodzinie Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie
dla Gminy Kowalewo Pomorskie
na lata 2018– 2020**

Kowalewo Pomorskie 2018

Spis treści:

I. Wprowadzenie.....	str. 3
II. Akty prawne.....	str. 4
III. Informacje ogólne	str. 5
IV. Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie w Gminie Kowalewo Pomorskie...str.	7
V. Zadania własne gminy w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie....str.	20
VI. Budowa lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.....str.	20
VII. Zasoby Gminy Kowalewo Pomorskie	str. 21
VIII. Zagrożenia w realizacji zadań przeciwdziałania przemocy w rodzinie	str. 22
IX. Adresaci Programu.....	str. 22
X. Cele Programu.....	str. 22
XI. Źródła finansowania	str. 30
XII. Przewidywane efekty realizacji projektu.....	str. 31
XIII. Sposób monitorowania i sprawozdawczości	str. 32

I. Wprowadzenie

Opracowanie i realizacja gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie jest obligatoryjnym zadaniem własnym gminy wynikającym z art. 6 ust. 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (tekst jednolity Dz.U. z 2015r., poz. 1390).

W związku z zakończeniem realizacji ważności Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Gminy Kowalewo Pomorskie na lata 2014 -2017 zaistniała konieczność opracowania nowego – aktualnego programu na lata 2018- 2020.

Opracowanie powyższego programu powierzono Miejsko Gminnemu Ośrodkowi Pomocy Społecznej w Kowalewie Pomorskim.

Przyjęte w programie koncepcje są zbieżne z celami i kierunkami działań zawartymi w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Kowalewo Pomorskie na lata 2014-2020 oraz w Krajowym Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014 -2020.

Zadania i sposoby ich realizacji określone w Gminnym Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Gminy Kowalewo Pomorskie na lata 2018-2020 dostosowane są do potrzeb lokalnych i możliwości wprowadzenia określonych form pracy w oparciu o posiadane zasoby instytucjonalne i osobowe oraz ewentualną pomoc materialną ze strony podmiotów zewnętrznych , organizacji, instytucji.

Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Gminy Kowalewo Pomorskie, zwany dalej Programem, został utworzony w celu efektywnego przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz zmniejszenia jej negatywnych następstw w życiu społecznym i rodzinnym.

Powyższy program zawiera:

- podstawy prawne,
- dane statystyczne dotyczące oceny sytuacji związanej ze zjawiskiem przemocy w gminie Kowalewo Pom.,
- zadania gminy w zakresie przeciwdziałania przemocy,
- lokalną listę zasobów instytucjonalnych tj. podmiotów przewidzianych do realizacji Programu,
- adresatów Programu oraz instytucje i organizacje współpracujące,
- zagrożenia jakie mogą wystąpić przy realizacji Programu,
- cel główny i cele szczegółowe,
- harmonogram realizacji działań,
- przewidywane źródła finansowania,

- sposób monitorowania i sprawozdawczości.

II. Akty Prawne

Projekt realizowany będzie w oparciu o następujące akty prawne, programy, rozporządzenia:

1. Ustawa z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (tekst jednolity Dz.U. z 2015r., poz. 1390).
2. Ustawa z dnia 26 października 1982r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz.U. z 2016r., poz. 487 z późn. zmianami).
3. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997r. Kodeksu Karnego (Dz.U. z 2017r., poz. 2204 z późn. zmianami).
4. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997r. Kodeksu postępowania karnego (tekst jednolity Dz.U. z 2017r., poz. 1904).
5. Ustawa z dnia 25 lutego 1964 Kodeks Rodzinny i Opiekuńczy (Dz.U. z 2017r., poz. 682 z późn. zmianami).
6. Ustawa z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej (Dz.U. z 2017r., poz. 1769 z późn. zmianami).
7. Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990r. o Policji (Dz.U. z 2017r., poz.2067 z późn. zmianami).
8. Ustawa z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2017r., poz. 1875 z późn. zmianami).
9. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997r. (Dz.U.1997r. Nr 78 poz.483 z późn. zmianami).
10. Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020r. stanowiący załącznik do Uchwały nr 76 Rady Ministrów z dnia 29 kwietnia 2014r. w sprawie ustanowienia Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 (M.P. z 2014, poz. 445)
11. „Wojewódzki program przeciwdziałania przemocy w rodzinie dla Województwa Kujawsko- Pomorskiego do roku 2020 „ przyjęty Uchwałą nr 24/899/13 Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 19 czerwca 2013r.
12. Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych uchwalany corocznie dla Gminy Kowalewo Pomorskie, na rok 2018 przyjęty Uchwałą Rady Miejskiej w Kowalewie Pom. Nr XXVIII/234/17 z dnia 28 grudnia 2017r.
13. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2014-2020 przyjęta Uchwałą XXIX/288/14 Rady Miejskiej w Kowalewie Pom. z dnia 24 września 2014r.

14. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” (Dz.U. z 2011r., Nr 209, poz.1245).

III . Informacje ogólne

Zjawisko przemocy w rodzinie od wielu lat traktowane jest jako ważny problem społeczny, który nagłaśniany jest przez media oraz wszelkiego rodzaju instytucje. W związku z czym wzrasta świadomość społeczeństwa w tej kwestii.

Zjawisko to można rozpatrywać w różnych perspektywach - psychologicznej, prawnej, moralnej. Jednak dla zrozumienia sytuacji w rodzinie, w której krzywdzi się jej członków, najistotniejsza jest perspektywa psychologiczna, która zwraca uwagę m.in. na cierpienie i krzywdę osób doznających przemocy, a także na rolę wsparcia i pomocy innych ludzi przy radzeniu sobie z tym problemem. Jedną z najczęściej używanych definicji określających to zjawisko mówi, iż „ przemoc to zamierzone i wykorzystujące przewagę sił działanie lub zaniechanie skierowane ku członkom rodziny, powodujące szkody i cierpienie oraz naruszające godność i prawa jednostki”. Definicja ta zawiera cztery podstawowe kryteria na podstawie których rozpoznaje się przemoc w rodzinie tj.; intencjonalność, dysproporcję sił, naruszanie godności i praw, powodowanie cierpienia i szkód.

Najczęściej występujące formy przemocy to: przemoc psychiczna, fizyczna, ekonomiczna, seksualna.

Na pojawienie się przemocy w rodzinie wpływa wiele czynników m.in. dziedziczenie wzorca przemocy, uzależnienie i nadużywanie alkoholu, środowisko społeczne. Istotnym czynnikiem sprzyjającym występowaniu przemocy jest stres związany z aktualną sytuacją socjalno-ekonomiczną rodziny. Bezrobocie, problemy finansowe, mieszkaniowe czy zdrowotne, a także nawarstwienie się innych problemów może wywoływać frustrację. To z kolei może sprzyjać pojawieniu się przemocy w rodzinie.

Osoby pokrzywdzone niechętnie przyznają się do tego, że w rodzinie występuje problem alkoholu i przemocy, nie jest im łatwo o tym mówić. Wstyd, że w rodzinie ma się kogoś, kto pije i terroryzuje swoich bliskich, obawa przed reakcją otoczenia, strach przed zemstą dręczyciela czy nieracjonalne poczucie bycia współwinnym utrudnia zwrócenie się po pomoc.

Osobą dotkniętą przemocą może być każdy z członków rodziny – współmałżonkowie, dzieci, osoby starsze i niepełnosprawne. Prawo zabrania stosowania przemocy i krzywdzenia osób bliskich, to przestępstwo ścigane przepisami kodeksu karnego. Przemoc doznawana w rodzinie rodzi konsekwencje niezmiernie głębokie i szkodliwe, dając o sobie znać w postaci zaburzeń emocjonalnych w bliższej lub dalszej perspektywie czasowej. Rodzina jest podstawową i niezastąpioną grupą, jedynym i niepowtarzalnym środowiskiem

kształtującym osobowość, system wartości, poglądy, styl życia. Rodzice czy opiekunowie są wzorem dla dzieci.

Ważną rolę w prawidłowo funkcjonującej rodzinie odgrywają wzajemne relacje

pomiędzy rodzicami, oparte na miłości i zrozumieniu.

W przypadku dezorganizacji, rodzina nie jest w stanie realizować podstawowych zadań. Role wewnątrzrodzinne ulegają zaburzeniu, łamane są reguły, a zachowania poszczególnych członków rodziny stają się bardziej niezgodne z normami prawnymi i moralnymi oraz oczekiwaniami społecznymi.

IV. Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie w Gminie Kowalewo Pomorskie.

Celem niniejszej diagnozy jest ukazanie skali zjawiska przemocy w rodzinie w gminie Kowalewo Pomorskie oraz działań pomocowych wobec członków rodziny dotkniętych lub zagrożonych przemocą w okresie 01.01.2015r. do 31.12.2017r .

Zjawisko przemocy w rodzinie w gminie Kowalewo Pomorskie zostało rozpoznane na podstawie danych statystycznych Miejsko Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Kowalewie Pomorskim, Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Kowalewie Pomorskim, Zespołu Interdyscyplinarnego do Spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Kowalewie Pomorskim.

Zespół Interdyscyplinarny obejmuje wyłącznie zgłoszone przypadki stosowania przemocy, czyli takie których konsekwencją była interwencja policji, bądź zgłoszenie aktów przemocy do innych instytucji, które mogą wszcząć procedurę „Niebieskie Karty”. Materiały prezentowane nie uwzględniają sytuacji niezgłoszonych, stąd brak rozmiaru tego zjawiska. Dane zawarte powyżej przedstawiają zaledwie pewien odsetek tego zjawiska. Trudno oszacować rozmiary zjawiska przemocy w rodzinie, gdyż przemoc jest tematem który rzadko wychodzi poza rodzinę.

Charakterystyka gminy Kowalewo Pomorskie sporządzona została na podstawie danych pozyskanych z: Banku Danych Regionalnych GUS, Powiatowego Urzędu Pracy w Golubiu Dobrzyniu, Miejsko Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Kowalewie Pomorskim, Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Kowalewie Pomorskim.

Gmina Kowalewo Pomorskie jest gminą typowo rolniczą. W skład gminy wchodzi 23 sołectwa (w tym jedno miejskie) i obejmuje swymi granicami 31 miejscowości. Obszar gminy Kowalewo Pomorskie wynoszący 14.139 ha zamieszkiwało **11.680** osób w tym osoby w wieku aktywności zawodowej: kobiety **3.836**, mężczyźni **3.889** . Mieszkańcy miasta stanowili grupę **4.210** osób, mieszkańcy wsi **7.470** osób. Osoby w wieku: dzieci i młodzież do 18 roku życia – **2.332 osób**, w wieku poprodukcyjnym – **1986** osób (dane na dzień 31.12.2017r., pozyskane z Urzędu Miejskiego w Kowalewie Pomorskim , Referatu Urzędu Stanu Cywilnego).

Stopa bezrobocia według Głównego Urzędu Statystycznego w powiecie golubsko-dobrzyńskim wyniosła na koniec: 2015r. - 17,2 % , 2016 - 13,5 % , 2017r. - 11,0 % . Porównując do skali bezrobocia w Polsce wynoszącego na koniec 2015r. - 9,7 % 2016r.- 8,2 % , 2017r. - 6,6 % jest ono stosunkowo wysokie (dane pozyskane ze

strony internetowej Głównego Urzędu Statycznego). Z terenu Gminy Kowalewo Pomorskie ogółem na koniec 2017r. w Powiatowym Urzędzie Pracy w Golubiu Dobrzyniu było zarejestrowanych 413 osób bezrobotnych (w tym kobiety 264), na koniec 2016r. - 525 osób bezrobotnych (w tym kobiety 330), na koniec 2015r. - 686 osób bezrobotnych(w tym kobiety 418). Dane pozyskane ze strony internetowej Powiatowego Urzędu Pracy w Golubiu Dobrzyniu.

Z pomocy Miejsko Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Kowalewie Pomorskim skorzystało w latach: 2015r. - 406 rodzin (rzeczywista liczba osób w tych rodzinach wyniosła 1137), 2016r.- 368 rodzin (rzeczywista liczba osób w tych rodzinach wyniosła 958) , 2017r. - 351 rodzin (rzeczywista liczba osób w tych rodzinach wyniosła 856). Dane pozyskane z Miejsko Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Kowalewie Pomorskim.

W 2017r. w porównaniu do lat 2015 i 2016 zmalała liczba rodzin, którym udzielono pomocy.

Z danych ujętych w tabeli nr 1 wynika, że pomoc udzielana była rodzinom w szczególności z powodu: bezrobocia, niepełnosprawności, długotrwałej choroby, alkoholizmu, bezradności w sprawach opiekuńczo- wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego.

Bezrobocie to główny powód korzystania ze świadczeń pomocy społecznej. Liczba rodzin z problemem alkoholowym korzystających z pomocy społecznej na przestrzeni ostatnich trzech lat uległa zwiększeniu.

Liczba rodzin dotkniętych przemocą w rodzinie oraz liczba rodzin borykających się z bezradnością w sprawach opiekuńczo wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego korzystających ze świadczeń pieniężnych pomocy społecznej na przestrzeni powyższych trzech lat zmalała.

Z danych ujętych w tabeli nr 2 i nr 3 wynika, że w roku 2016r. nastąpił wzrost liczby rodzin objętych wsparciem asystenta rodziny oraz liczby dzieci korzystających z zajęć w Świetlicy Socjoterapeutycznej w Kowalewie Pomorskim.

Asystent rodziny przez pewien czas wspiera rodzinę, aby w przyszłości sama potrafiła pokonywać trudności życiowe zwłaszcza dotyczące opieki i wychowywania dzieci.

W Świetlicy Socjoterapeutycznej w Kowalewie Pomorskim podległej Miejsko Gminnemu Ośrodkowi Pomocy Społecznej w Kowalewie Pomorskim prowadzone są zajęcia profilaktyczne. Celem tych zajęć jest rozwijanie umiejętności radzenia sobie z negatywnymi emocjami, zwłaszcza ze złością, uświadomienie wychowankom odpowiedzialności za własne czyny, kształtowanie postaw, wrażliwości na drugiego człowieka, rozwijanie umiejętności rozpoznawania zagrażających sytuacji, w tym przemocy, uświadomienie co to jest agresja i pokazanie jej przyczyn. Ponadto zajęcia obejmują również wspieranie różnych form spędzania czasu wolnego sprzyjających zachowaniom nieagresywnym.

Mimo to problemy występujące w rodzinach najczęściej przyczyniają się do

występowania przemocy w rodzinie. Istotne jest więc minimalizowanie oraz zapobieganie szkodom spowodowanym występowaniem problemu przemocy w rodzinie.

W latach 2015-2017 pomoc udzielona przez Miejsko Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kowalewie Pomorskim ze względu na powody przyznania pomocy kształtowała się na następującym poziomie:

Tabela nr 1. Podział rodzin ze względu na powody przyznania pomocy.

Lp.	Przyczyny przyznawania pomocy społecznej	Ogółem 2015 r. liczba rodzin	Liczba osób w tych rodzinach	Ogółem 2016r. liczba rodzin	Liczba osób w tych rodzinach	Ogółem 2017r. liczba rodzin	Liczba osób w tych rodzinach
1.	Ubóstwo	317	912	279	723	249	602
2.	Bezdomność	13	15	14	14	18	18
3.	Potrzeba ochrony macierzyństwa	44	236	48	250	38	194
4.	Bezrobocie	286	875	243	704	213	568
5.	Niepelnosprawność	161	416	147	349	148	338
6.	Długotrwała lub ciężka choroba	68	171	68	144	76	157
7.	Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	62	214	52	179	43	147
8.	Przemoc w rodzinie	3	17	2	7	0	0
9.	Alkoholizm	41	77	43	75	46	66
10	Narkomania	2	2	1	1	3	3
11.	Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	5	8	5	5	4	6
12	Kłęska żywiołowa lub ekologiczna. Zdarzenie losowe	0	0	1	5	2	7

Źródło: dane statyczne z Miejsko Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Kowalewie Pomorskim.

Tabela nr 2. Skierowanie do rodzin asystenta rodziny.

Rok	2015	2016	2017
Liczba rodzin z dziećmi korzystających z pomocy społecznej	193	158	133
w tym liczba rodzin do których skierowano asystenta rodziny	29	38	28

Źródło: dane statyczne z Miejsko Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Kowalewie Pomorskim.

Tabela nr 3. Liczba dzieci skierowanych do Świetlicy Socjoterapeutycznej.

Rok	2015	2016	2017
Liczba dzieci skierowanych do Świetlicy Socjoterapeutycznej	56	61	63

Źródło: dane z Miejsko Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Kowalewie Pomorskim.

W latach 2015-2017 skalę zjawiska przemocy na terenie gminy Kowalewo Pomorskie obrazują poniższe dane.

Procedura „ Niebieskie Karty” obejmuje ogół czynności podejmowanych i realizowanych przez szereg służb. Celem tych działań jest powstrzymanie przemocy w rodzinie oraz wsparcie ofiar przemocy.

Szczegółowe dane dotyczące liczby wszczętych procedur „Niebieskie Karty” przez przedstawicieli uprawnionych podmiotów na przestrzeni lat 2015-2017 przedstawia tabela nr 4.

Z posiadanych danych wynika, iż do przewodniczącej Zespołu Interdyscyplinarnego do Spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Kowalewie Pomorskim wpłynęło łącznie 37 „ Niebieskich Kart -A”. Przeważająca ilość formularzy „ Niebieska Karta A” sporządzana była przez funkcjonariuszy policji podczas interwencji domowych tj. 31 razy , następnie przez pracowników socjalnych - 5 razy, przedstawiciela gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych - 1 raz. Liczba wszczętych procedur corocznie utrzymuje się prawie na tym samym poziomie.

Tabela nr 4. Liczba formularzy „ Niebieska Karta – A” przekazanych przez podmioty do Zespołu Interdyscyplinarnego do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Kowalewie Pomorskim

Rok	2015	2016	2017
Liczba wszczętych procedur „ Niebieskie Karty”	13	13	11
w tym założonych przez policję	10	12	9
w tym założonych przez pomoc społeczną	3	1	1
w tym założonych przez gminną komisję rozwiązywania problemów alkoholowych	0	0	1
w tym założonych przez służbę zdrowia	0	0	0
w tym założonych przez oświatę	0	0	0

Źródło: sprawozdania z działalności Zespołu Interdyscyplinarnego do Spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie

Przemoc w rodzinie charakteryzuje się m.in. dysproporcją sił, dlatego dotyka osoby słabsze. Przeważnie są to kobiety, dzieci, osoby starsze lub niepełnosprawne. W tabeli nr 5 ujęto dane dotyczące liczby osób ze względu na wiek i płeć pokrzywdzonych w wyniku przemocy domowej w rodzinach, w których wszczęta była procedura „Niebieskie Karty”.

Analizując te dane można stwierdzić, że przemoc w rodzinie w większości dotyka kobiet w wieku produkcyjnym. Coraz częściej zdarzają się przypadki stosowania przemocy wobec osób w wieku starszym. Może mieć to związek z pojawieniem się w rodzinie nowych problemów życiowych w większości zdrowotnych i wymaganiem wzmożonej opieki ze strony rodziny.

Dane statystyczne dotyczące dzieci obejmują liczbę dzieci wychowywanych w rodzinach uwikłanych w przemoc. Dzieci w rodzinach, w których była wszczęta procedura „Niebieskie Karty ” dorastają będąc świadkami przemocy. W związku z tym są osobami pokrzywdzonymi w sensie procedury „Niebieskie Karty” zarówno w przypadku stosowania wobec nich przemocy fizycznej lub/i psychicznej, jak również gdy są świadkami przemocy rodzinie.

Tabela nr 5. Liczba osób ze względu na wiek i płeć pokrzywdzonych w wyniku przemocy domowej w rodzinach, w których wszczęta była procedura „Niebieskie Karty”.

Rok	Liczba rodzin w których wszczęto procedurę	Liczba pokrzywdzonych ogółem	kobiety (w tym w wieku poprodukcyjnym)	mężczyźni (w tym w wieku poprodukcyjnym)	dzieci doznające przemocy
2015	13	33	12 (2)	6 (1)	13
2016	13	26	12 (2)	0	14
2017	11	19	12 (2)	0	7

Zródło: sprawozdania z działalności Zespołu Interdyscyplinarnego do Spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Kowalewie Pomorskim w latach 2015- 2017

Dane zawarte w tabeli nr 6 przedstawiają liczbę osób podejrzanych o stosowanie

przemocy w rodzinach w których wszczęto procedurę „Niebieskie Karty”.

Z analizy danych wynika, że na terenie gminy Kowalewo Pomorskie osobami najczęściej stosującymi przemoc są mężczyźni. Ponadto można wywnioskować, że w 2015r. w jednej rodzinie objętej procedurą „Niebieskie Karty” wobec trzech osób istniało podejrzenie, że stosują przemoc domową.

Tabela nr 6. Liczba osób podejrzanych o stosowanie przemocy w rodzinach, w których wszczęto procedurę „Niebieskie Karty”.

Rok	Liczba rodzin w których wszczęto procedurę	Liczba osób podejrzanych o stosowanie przemocy domowej	kobiety	mężczyźni	nieletni
2015	13	15	2	13	0
2016	13	13	0	12	1
2017	11	11	0	11	0

Źródło: sprawozdania z działalności Zespołu Interdyscyplinarnego do Spraw Przeciwdziałania Przemocy w Kowalewie Pomorskim w latach 2015-2017

Na występowanie przemocy w rodzinie ma wpływ wiele różnych czynników. Prawdopodobieństwo jej wystąpienia zwiększa m.in. alkohol. Osoby pod wpływem alkoholu mają ograniczoną możliwość kontroli własnego zachowania.

Analizując dane zawarte w tabeli nr 7, pozyskane z Zespołu Interdyscyplinarnego do Spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Kowalewie Pomorskim należy stwierdzić, że w gminie Kowalewo Pomorskie w przeważającej większości przypadków do przemocy domowej dochodzi, gdy osoba podejrzana o stosowanie przemocy jest pod wpływem alkoholu.

Tabela nr 7. Liczba osób podejrzanych o stosowanie przemocy domowej pod wpływem alkoholu w rodzinach, w których wszczęto procedurę „Niebieskie Karty”.

Rok	Liczba rodzin w których wszczęto procedurę „Niebieskie Karty”	w tym liczba rodzin, w których występował alkohol	Liczba osób podejrzanych o stosowanie przemocy domowej pod wpływem alkoholu	w tym kobiety	w tym mężczyźni
2015	13	10	12	1	11

2016	13	10	10	0	10
2017	11	10	10	0	10

Źródło ; dane pozyskane z dokumentacji Zespołu Interdyscyplinarnego do spraw Przeciwdziałanie Przemocy w Rodzinie w Kowalewie Pomorskim w latach 2015- 2017.

Przemoc w rodzinie może przyjmować różne formy przemocy : fizyczną, psychiczną, ekonomiczną , seksualną. Jak pokazuje tabela nr 8 przemoc fizyczna i psychiczna dominują w liczbie przypadków, w których została wszczęta procedura „Niebieskie Karty”. W ciągu trzech lat nie odnotowano przemocy seksualnej i przemocy ekonomicznej.

Tabela nr 8. Formy przemocy - liczba przypadków poszczególnych rodzajów przemocy w rodzinach, w których w danym roku wszczęto procedurę „Niebieskie Karty”.

Rok	Liczba osób podejrzanych o stosowanie przemocy	Przemoc fizyczna	Przemoc psychiczna	Przemoc ekonomiczna	Przemoc seksualna
2015	15	10	13	0	0
2016	13	8	13	0	0
2017	11	9	11	0	0

Źródło: dane pozyskane z dokumentacji Zespołu Interdyscyplinarnego do Spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Kowalewie Pomorskim.

Gmina ustawowo zobowiązana jest do realizacji zadań z zakresu ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Miejsko Gminny Ośrodek Pomocy w Kowalewie Pomorskim wspiera rodziny znajdujące się w kryzysie, przeżywającej problemy opiekuńczo wychowawcze przydzielając im asystenta rodziny. Zgoda na współpracę asystenta rodziny musi być wyrażona przez rodzinę. W tabeli nr 9 przedstawiono zakres wsparcia udzielonego rodzinom w formie asystenta rodziny.

Porównując lata 2015-2017r., w 2016r., z danych można wywnioskować, że w 2016r. nastąpił wzrost rodzin, które podjęły współpracę z asystentem rodziny.

Tabela nr 9. Liczba rodzin, w których wszczęto procedurę „Niebieskie Karty” korzystających ze wsparcia asystenta rodziny.

Rok	Liczba rodzin w których wszczęto procedurę „Niebieskie Karty”	w tym z dziećmi	Liczba rodzin korzystających ze wsparcia asystenta rodziny
2015	13	9	2
2016	13	9	4
2017	11	6	1

Źródło: dane z MGOPS w Kowalewie Pom oraz sprawozdanie z działalności Zespołu Interdyscyplinarnego do Spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Kowalewie Pomorskim w latach 2015-2017.

Działający od 2011r. Zespół Interdyscyplinarny do Spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Kowalewie Pomorskim corocznie zajmuje się nie tylko rodzinami, w których w danym roku wszczęto procedurę „Niebieskie Karty”. Realizuje również działania pomocowe dla rodzin, w których procedura „Niebieskie Karty” została wszczęta w minionych latach. W związku z tym poniżej ujęto dane dotyczące pracy grup roboczych. Praca interdyscyplinarna prowadzona była w 2015r. w 24 rodzinach, w 2016r. w 22 rodzinach, w 2017r. w 25 rodzinach. W tym okresie grupy robocze spotkały się 222 razy między innymi w celu przeprowadzenia rozmów z osobami uwikłanymi w przemoc, jak i w związku z oceną sytuacji rodziny co przedstawia tabela nr 10.

Tabela nr 10. Liczba prowadzonych i zakończonych w danym roku procedur oraz liczba posiedzeń grup roboczych.

Rok	Liczba prowadzonych procedur	Liczba zakończonych procedur z powodu ustania przemocy w rodzinie i uzasadnionego przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy oraz po zrealizowania indywidualnego planu pomocy	Liczba zakończonych procedur z powodu rozstrzygnięcia o braku zasadności podejmowania działań.	Liczba posiedzeń grup roboczych
2015	24	15	0	69
2016	22	6	2	80
2017	25	16	0	73

Źródło: sprawozdania z działalności Zespołu Interdyscyplinarnego do Spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Kowalewie Pomorskim w latach 2015-2017.

Z danych ujętych w tabeli nr 11 można wywnioskować, że liczba osób pokrzywdzonych w latach 2016 i 2017 w porównaniu do roku 2015 miała tendencję

malejącą. Wśród osób pokrzywdzonych są osoby niepełnosprawne. W większości osobami wobec, których istniało podejrzenie, że doznają przemocy są kobiety i dzieci wychowujące się w tych rodzinach.

Tabela nr 11. Liczba osób pokrzywdzonych w wyniku przemocy domowej w rodzinach, w których prowadzona była procedura Niebieskie Karty.

Rok	liczba pokrzywdzonych	kobiety (w tym niepełnosprawne)	mężczyźni (w tym niepełnosprawni)	dzieci doznające przemocy w rodzinie, (w tym niepełnosprawne)
2015	51	25	7 (2)	19 (2)
2016	40	19 (2)	6 (3)	15 (6)
2017	45	25 (3)	2 (1)	18 (4)

Źródło: sprawozdania z działalności Zespołu Interdyscyplinarnego do Spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Kowalewie Pomorskim za lata 2015- 2017.

Z danych ujętych w tabeli nr 12 można wywnioskować, że nie w każdym przypadku składane jest zawiadomienie o podejrzeniu stosowania przemocy. Z informacji posiadanych z Zespołu Interdyscyplinarnego do Spraw Przeciwdziałania Przemocy Rodzinie w Kowalewie Pomorskim ustalono, że tylko nieliczne osoby decydują się na złożenie zawiadomienia o przemocy.

Tabela nr 12. Działania podejmowane wobec osób podejrzanych o stosowanie przemocy w rodzinie.

Rok	Liczba osób podejrzanych o stosowanie przemocy wobec, których realizowano procedurę :Niebieskie Karty”	Liczba zawiadomień o podejrzeniu stosowania przemocy złożonych do organów ścigania przez ZI i/lub osoby doznające przemocy
2015	26	4
2016	21	2
2017	24	4

Źródło: sprawozdania z działalności Zespołu Interdyscyplinarnego do Spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Kowalewie Pomorskim za lata 2015-2017.

W roku 2015 i 2017 w ramach realizacji Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Gminy Kowalewo Pomorskie na lata 2014-2017 pedagog szkolny przeprowadził wśród uczniów Publicznego Gimnazjum w Kowalewie Pom badanie ankietowe dotyczące przemocy w rodzinie oraz świadomości młodzieży na temat przemocy .

W roku 2015r. przebadano 67 uczniów natomiast w 2017r. 55 uczniów. Z przeprowadzonych badań można wywnioskować, że uczniowie są świadomi co to jest przemoc i jakie są oznaki jej stosowania. Według ankietowanych w rodzinach częściej dochodzi do przemocy psychicznej niż fizycznej. Przemoc częściej stosują ojcowie. Młodzież jest zorientowana do kogo zwrócić się o pomoc w sytuacji kryzysowej. Poza tym wie, że istnieje procedura „Niebieskie Karty ” i ma świadomość na czym ona polega. Ponad 80 % badanych uważa, że rodzice nie stosują wobec nich przemocy. Prawie 30% badanych uważa, że stosowaniu przemocy towarzyszy alkohol.

Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Kowalewie Pomorskim bierze czynny udział w rozwiązywaniu problemu jakim jest uzależnienie od alkoholu i towarzysząca mu przemoc domowa.

Z analizy danych zawartych w tabeli nr 13 można stwierdzić, że Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Kowalewie Pom. w 2015r. przeprowadziła najwięcej rozmów informacyjno- motywujących do podjęcia leczenia odwykowego. Zgromadzone dane wskazują, że w 2017r. w porównaniu do lat 2015 i 2016 Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Kowalewie Pomorskim podjęła najwięcej działań zmierzających do orzeczenia o zastosowanie wobec osoby uzależnionej obowiązku poddania się leczeniu odwykowemu.

Tabela nr 13. Liczba wniosków o zastosowanie leczenia odwykowego .

Rok	2015	2016	2017
Liczba wniosków, które wpłynęły do GKRPA w Kowalewie Pom. odnośnie przeprowadzenia rozmowy interwencyjno - motywującej	35	25	28
Liczba osób ,w stosunku do których GKRPA podjęła działania zmierzające do orzeczenia o zastosowanie wobec osoby uzależnionej obowiązku poddania się leczeniu odwykowemu	1	3	6

Źródło : dane pozyskane z Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Kowalewie Pomorskim.

W Kowalewie Pomorskim działa Punkt Informacyjno – Konsultacyjny dla Osób z Problemem Alkoholowym i Ich Rodzin prowadzący działalność edukacyjną, profilaktyczną, interwencyjną i diagnostyczną.

Analizując dane zawarte w tabeli nr 15. należy stwierdzić, że w porównaniu do lat 2015 i 2016, w 2017 roku wzrosła liczba osób współuzależnionych, nadużywających/uzależnionych od środków psychostymulujących, liczba kobiet i mężczyzn z problemem alkoholowym, liczba dzieci i dorosłych nadużywających/uzależnionych od komputera /Internetu /hazardu /bulimia/ seksoholizm/, które korzystały z porad udzielonych przez specjalistę - terapeutę do spraw uzależnień.

Tabela nr 15. Liczba osób korzystających z porad specjalisty zatrudnionego w Punkcie Informacyjno -Konsultacyjnym w Kowalewie Pomorskim,

Osoby korzystające	2015	2016	2017
Osoby współuzależnione	9	12	10
Osoby nadużywające/uzależnione od środków psychostymulujących	2	5	10
Kobiety z problemem alkoholowym	8	9	12
Mężczyźni z problemem alkoholowym	64	86	87
Osoby nadużywające/uzależnione od komputera/Internetu/hazardu/bulimia/seksoholizm (dzieci i dorośli)	1	10	14
Osoby korzystające z poradnictwa rodzinnego	4	12	8
Osoby w sprawach formalno- prawnych	4	14	14

Źródło ; dane pozyskane z Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Kowalewie Pomorskim.

Powyższe dane zawarte w tabelach odzwierciedlają skalę ujawniania zjawiska przemocy w rodzinie i podejmowania dalszych działań mających na celu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Zgodnie z danymi statycznymi z Zespołu Interdyscyplinarnego do Spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Kowalewie Pomorskim w okresie od stycznia 2015r. do grudnia 2017r. do przewodniczącej Zespołu Interdyscyplinarnego do Spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Kowalewie Pomorskim wpłynęło ogółem 37 „Niebieskich Kart-A” wszczynających procedurę, jako zawiadomienie o występowaniu przemocy w rodzinie, z czego założone przez

przedstawiciele policji – 31 kart , pracowników socjalnych- 5 kart, przedstawiciela gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych -1 karta.

Praca interdyscyplinarna w okresie trzech ostatnich lat prowadzona była ogółem w 71 rodzinach.

W wyniku przemocy poszkodowanych zostało 136 osób w tym:

- 69 kobiet
- 15 mężczyzn
- 52 małoletnich dzieci

Osobami wobec których istniało podejrzenie, że stosowały przemoc byli głównie mężczyźni - małżonkowie i partnerzy, a osobami doznającymi przemocy kobiety.

W większości przypadków przemoc występowała wobec osób w wieku aktywności zawodowej, ale również odnotowano przemoc wobec osób w wieku podeszłym, niepełnosprawnych. W przypadku przemocy wobec dorosłych najczęstszą

okolicznością towarzyszącą aktom przemocy był alkohol. W latach 2015 -2017 problem ten ogółem dotyczył 30 z 37 rodzin, w których wszczęto procedurę „Niebieskie Karty”. Zespół Interdyscyplinarny do Spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Kowalewie Pom. w przypadku wdrożenia w rodzinie procedury „Niebieskie Karty” każdorazowo podejmował szereg działań zmierzających do zapewnienia bezpieczeństwa osobom doznającym przemocy w rodzinie. Wobec osób podejrzanych o stosowanie przemocy podejmowane były działania interdyscyplinarne. Osoby motywowane były do podjęcia leczenia odwykowego przez terapeutę do spraw uzależnień w Punkcie Informacyjno Konsultacyjnym dla Osób z Problemem Alkoholowym i ich Rodzin w Kowalewie Pomorskim. W stosunku do niektórych osób uzależnionych od alkoholu Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Kowalewie Pom. podjęła działania zmierzające do orzeczenia o zastosowanie obowiązku poddania się leczeniu odwykowemu.

Najczęściej stosowaną formą przemocy w rodzinie była przemoc fizyczna i psychiczna. Przypadki przemocy odbywały się w domach rodzinnych, w zamkniętym kręgu osób, gdzie świadkami przeważnie byli członkowie rodziny.

Prowadzone działania lokalne jak i ogólnopolskie związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie w większości przypadków powodują zmianę świadomości społecznej m.in. zwiększają gotowość domniemanych ofiar przemocy do ujawnienia przemocy. Osoby wobec, których istnieje podejrzenie, że doznają przemocy jak i świadkowie przemocy chętnie rozmawiają o problemach w rodzinie, większość z nich współpracuje z członkami grupy roboczej. Natomiast nadal trudno jest im w tych sprawach zeznawać w sądzie. Jedynie bardzo zdeterminowane ofiary przemocy zdecydowały się na przerwanie przemocy i złożyły zawiadomienie do organów ścigania.

Z uwagi na powyższe fakty konieczne jest podjęcie działań profilaktycznych. Działania te muszą być skierowane do ogółu społeczeństwa, ale przede wszystkim do osób bezpośrednio dotkniętych problemem przemocy w rodzinie. Działania powinny zmierzać w kierunku edukacji społeczeństwa, dostarczając wiedzy o zjawisku przemocy i sposobach radzenia sobie z problemami. Niezbędne jest również zapewnienie profesjonalnej pomocy.

V. Zadania własne gminy w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Znowelizowana w 2010 roku ustawa z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (tekst jednolity Dz.U. z 2015r, poz 1390) określiła zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, zasady postępowania wobec osób dotkniętych przemocą w rodzinie i wobec osób stosujących przemoc w rodzinie. Ustawodawca wówczas określił czego oczekuje od samorządowców, precyzując zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Wskazał, że zadaniem własnym gminy jest tworzenie gminnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie m.in. :

- opracowanie i realizacja gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie,
- prowadzenie poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie w szczególności poprzez działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie
- zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia
- tworzenie zespołów interdyscyplinarnych.

Realizacja powyższych zadań prowadzona będzie w ramach Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Gminy Kowalewo Pomorskie na lata 2018-2020.

Realizacja zadań zawartych w Programie dotycząca pomocy osobom doznającym przemocy i stosującym przemoc oraz działań polegających na podnoszeniu świadomości społecznej na temat przyczyn i skutków przemocy w rodzinie, oparta zostanie na zasadzie wzajemnej współpracy i współdziałania organów władzy

publicznej, organizacji pozarządowych i kościołów.

VI. Budowa lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

1. Funkcjonowanie Zespołu Interdyscyplinarnego do Spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Kowalewie Pomorskim w skład którego wchodzi przedstawiciele: pomocy społecznej, policji, oświaty, służby zdrowia, gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, prokuratury, organizacji pozarządowych oraz kuratorzy. Zespół funkcjonuje na zasadzie porozumień zawartych pomiędzy Burmistrzem Miasta Kowalewo Pomorskie, a podmiotami działającymi w Zespole.

VII. Zasoby Gminy Kowalewo Pomorskie

1. Zasoby instytucjonalne:

- Posterunek Policji w Kowalewie Pomorskim,
- Miejsko Gminy Ośrodek Pomocy Społecznej w Kowalewie Pomorskim,
- Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Kowalewie Pomorskim,
- Punkt Informacyjno Konsultacyjny dla Osób z Problemem Alkoholowym i ich Rodzin w Kowalewie Pomorskim,
- Placówki Oświatowe - Szkoły Podstawowe, Publiczne Gimnazjum, Zespół Szkół w Kowalewie Pomorskim , przedszkola,
- Niepubliczne Zakłady Opieki Zdrowotnej; „Eskulap” i Provita”,
- Świetlica Socjoterapeutyczna w Kowalewie Pomorskim,
- Zaborskie Towarzystwo Naukowe z siedzibą w Brusach , Punkt świadczenia nieodpłatnych porad prawnych w Kowalewie Pomorskim.

Podmioty, które mogą być pomocne w rozwiązywaniu problemów dotyczących przemocy w rodzinie szczególnie w zakresie działalności profilaktycznej to lokalne organizacje pozarządowe m.in. Stowarzyszenie na Rzecz Ochrony Zdrowia w Kowalewie Pomorskim, instytucje kultury tj. Miejsko Gminny Ośrodek Kultury w Kowalewie Pomorskim wraz z Biblioteką Publiczną i jej filiami, instytucje kościelne.

Instrumenty pomocowe i sieć wsparcia jak: media, Zespół Interdyscyplinarny do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Kowalewie Pomorskim, Pełnomocnik Burmistrza Miasta Kowalewo Pomorskie do spraw Przeciwdziałania

Narkomanii.

2. Zasoby ludzkie.

W zakresie realizacji Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie gmina dysponuje lub współpracuje z osobami zawodowo zajmującymi problemem przemocy.

Osoby, które zawodowo zajmują się problemem przemocy w rodzinie na terenie gminy Kowalewo Pomorskie:

- pracownicy socjalni,
- funkcjonariusze policji,
- lekarze pierwszego kontaktu i pielęgniarki,
- członkowie Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
- terapeuta do spraw uzależnień,
- kuratorzy społeczni oraz sędziwi.

VIII. Zagrożenia w realizacji zadań przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

- negatywne wzorce zachowań,
- bezradność w sprawach opiekuńczo- wychowawczych,
- problemy z uzależnieniami,
- nieumiejętność rozwiązywania konfliktów rodzinnych,
- brak dogodnego dostępu do specjalistów mediacji rodzinnych, psychologa,
- brak motywacji i gratyfikacji finansowych dla członków Zespołu Interdyscyplinarnego.

IX. Adresaci Programu:

Adresatami programu są: lokalna społeczność gminy Kowalewo Pomorskie, a przede wszystkim wszyscy ci, którzy na co dzień są świadkami przemocy, doznają przemocy lub też ją stosują, przedstawiciele instytucji i służb zajmujących się zawodowo problemem przemocy.

X. Cele Programu

Cel główny programu

Celem głównym programu jest zapobieganie występowania przemocy w rodzinie poprzez podnoszenie świadomości społecznej i ograniczenie skutków przemocy domowej poprzez podejmowanie interwencji wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz udzielanie pomocy osobom doznającym przemocy w rodzinie.

Cele szczegółowe

1. Diagnozowanie zjawiska przemocy w rodzinie.
2. Podnoszenie świadomości i wrażliwości społecznej w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz zmiana postaw mieszkańców gminy Kowalewo Pomorskie wobec przemocy w rodzinie.
3. Zwiększenie kompetencji zawodowych pracowników służb i instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy.
4. Zwiększenie kompleksowej pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie.
5. Zwiększenie skuteczności podejmowanych działań wobec osób podejrzanych o stosowanie przemocy w rodzinie.

Cele szczegółowe odnoszą się do całego systemu zapobiegania, zwalczania przemocy i pomocy ofiarom przemocy w rodzinie, tym samym stanowią strategię postępowania wobec problemu przemocy w rodzinie. Program będzie realizowany przez Zespół Interdyscyplinarny do Spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Kowalewie Pomorskim oraz wszystkie instytucje, organizacje zobligowane do

podejmowania działań na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie z terenu gminy Kowalewo Pomorskie.

Cel 1. Diagnozowanie zjawiska przemocy w rodzinie.

Działania:

- zbieranie i aktualizowanie informacji na temat rozmiarów i form przemocy na podstawie analizy „Niebieskich Kart” wpływających do Zespołu Interdyscyplinarnego do Spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Kowalewie Pomorskim, statystyk policyjnych i sądowych oraz danych z: ośrodka pomocy społecznej, gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, placówek oświatowych i zakładów opieki zdrowotnej;
- zbieranie informacji dotyczącej skuteczności pomocy udzielanej rodzinom i osobom dotkniętym przemocą domową oraz osobom podejrzanych o stosowanie przemocy.

Cel 2 . Podnoszenie świadomości i wrażliwości społecznej w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz zmiana postaw mieszkańców gminy Kowalewo Pomorskie wobec przemocy w rodzinie.

Działania:

- edukacja dzieci i młodzieży w zakresie skutków stosowania przemocy i promowanie nieagresywnych zachowań, rozwiązywania konfliktów

- skierowana do uczestników świetlicy socjoterapeutycznej oraz dzieci i młodzieży uczęszczających do szkół z terenu gminy Kowalewo Pom., (prowadzenie pogadanek, spektakli profilaktycznych, warsztatów dla uczniów w zakresie przemocy rówieśniczej, propagowanie form spędzania czasu wolnego);
- prowadzenie profilaktyki i edukacji w zakresie przeciwdziałania przemocy skierowanej do osób dorosłych (rozpowszechnianie broszur i ulotek, plakatów dotyczących zjawiska przemocy, wprowadzenie treści z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie podczas spotkań z rodzicami: prowadzenie pracy indywidualnej z rodzicami uczniów w zakresie wzmacniania kompetencji rodzicielskich, promowanie metod wychowawczych bez użycia przemocy);
 - publikacja artykułów w lokalnej prasie w celu edukacji społecznej na temat przemocy i sposobów przeciwdziałania jej, przedstawienie skali problemu oraz podnoszenie wrażliwości społecznej wobec przemocy, a szczególnie wobec krzywdzonych dzieci;
 - uaktualnianie danych umieszczonych na stronie internetowej Miejsko Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Kowalewie Pomorskim dotyczących informacji o lokalnym systemie pomocy i wsparcia osób uwikłanych w zjawisko przemocy domowej;
 - udział w kampaniach ogólnopolskich promujących zmianę świadomości społecznej w postrzeganiu problemu przemocy oraz organizacja festynów rodzinnych lokalnych na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie m.in. promujących rozwiązania konfliktów bez przemocy;
 - opracowanie i realizacja innowacyjnych projektów profilaktycznych skierowanych do dzieci i młodzieży, a także działań psychoedukacyjnych skierowanych do rodziców (zajęcia z elementami Programu Wzmacnia Rodziny);
 - prowadzenie gablot informacyjnych w Urzędzie Miejskim w Kowalewie Pomorskim, Miejsko Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w Kowalewie Pomorskim oraz w NZOZ „PROVITA” w Kowalewie Pomorskim, NZOZ „ESKULAP” w Kowalewie Pomorskim odnośnie form i miejsc pomocy ofiarom przemocy oraz systematyczna aktualizacja tych danych;
 - współpraca z Parafiami Rzymsko-Katolickimi z terenu gminy Kowalewo Pomorskie w celu wprowadzenia do programu nauk przedmażeńskich treści dotyczących przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

Cel 3. Zwiększenie kompetencji zawodowych pracowników służb i instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy i tym samym zwiększenie skuteczności ich działań .

Działania:

- uczestnictwo osób zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie na terenie gminy Kowalewo Pomorskie w szkoleniach, konferencjach o tematyce związanej z przemocą;
- dostarczanie osobom zajmującym się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie materiałów umożliwiających edukację w tym zakresie.

Cel 4. Zwiększenie kompleksowej pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie.

Działania:

- podejmowanie interwencji w środowisku wobec rodziny dotkniętej przemocą w oparciu o procedurę „ Niebieskie Karty” celem zapobiegania zjawisku przemocy;
- opracowanie i realizacja planu pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie;
- kierowanie do specjalistycznych ośrodków wsparcia osób doświadczających przemocy w rodzinie celem zapewnienia im bezpieczeństwa;
- informowanie osób doświadczających przemocy o przysługujących im prawach oraz o instytucjach w których mają możliwość uzyskania profesjonalnej pomocy i wsparcia (pomocy psychologicznej, prawnej, socjalnej, medycznej, pedagogicznej, finansowej);
- monitorowanie sytuacji rodzin, w których dochodzi do przemocy oraz rodzin w których istnieje zagrożenie występowania przemocy (praca socjalna w środowisku, wsparcie asystenta rodziny, kierowanie dzieci do Świetlicy Socjoterapeutycznej);

- zapewnienie bezpieczeństwa krzywdzonym dzieciom w trybie art. 12a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z wykorzystaniem opracowanej dla Miejsko Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Kowalewie Pomorskim procedury postępowania pracowników socjalnych przy wykonywaniu czynności odebrania dziecka z rodziny w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z wystąpieniem przemocy w rodzinie;
- prowadzenie dokumentacji działań podejmowanych wobec rodzin, w których wszczęto procedurę „Niebieskie Karty” oraz efektów tych działań;
- nawiązywanie współpracy z instytucjami świadczącymi pomoc ofiarom przemocy domowej celem zwiększenia efektywności świadczonej pomocy.

Cel 5. Zwiększenie skuteczności podejmowanych działań wobec osób podejrzanych o stosowanie przemocy w rodzinie.

Działania:

- podejmowanie działań wobec osób podejrzanych o stosowanie przemocy w rodzinie w ramach procedury „Niebieskie Karty”;
- informowanie osób podejrzanych o stosowanie przemocy w rodzinie o konsekwencjach prawnych wynikających ze stosowania przemocy oraz o możliwościach skorzystania z pomocy i wsparcia specjalistów: psychologa, psychiatry, terapeuty;
- współpraca z Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Golubiu Dobrzyniu w zakresie możliwości skierowania osób podejrzanych o stosowanie przemocy w rodzinie do udziału w programie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie;
- zgłaszanie osób podejrzanych o stosowanie przemocy i nadużywających alkoholu do Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Kowalewie Pomorskim;
- nawiązywanie współpracy z instytucjami świadczącymi pomoc sprawcom przemocy celem zwiększenia efektywności świadczonej pomocy.

Cel 1. Diagnozowanie zjawiska przemocy w rodzinie.

Lp.	Działania	Termin realizacji	Realizator/ Koordynator	Wskaźniki realizacji
1.1.	zbieranie i aktualizowanie informacji	2018-2020	Zespół	liczba wszczętych

	na temat rozmiarów i form przemocy na podstawie analizy „Niebieskich Kart” wpływających do Zespołu Interdyscyplinarnego do Spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Kowalewie Pom., statystyk policyjnych i sądowych oraz danych z: ośrodka pomocy społecznej, gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, placówek oświatowych i zakładów opieki zdrowotnej;		Interdyscyplinarny w Kowalewie Pom.	procedur, liczba prowadzonych procedur, liczba zakończonych procedur, liczba utworzonych grup roboczych, liczba posiedzeń zespołu/ grup roboczych, liczba rodzin, osób objętych pomocą Zespołu Interdyscyplinarnego, grup roboczych, coroczne sprawozdanie z realizacji Programu
1.2.	zbieranie informacji dotyczącej skuteczności pomocy udzielanej rodzinom i osobom dotkniętym przemocą domową oraz osobom podejrzanym o stosowanie przemocy.	2018-2020	Zespół Interdyscyplinarny w Kowalewie Pom.	liczba procedur zakończonych z powodu ustania przemocy, liczba osób skazanych z art. 207 k.k., liczba osób wobec których zastosowano środki zapobiegawcze.

Cel 2. Podnoszenie świadomości i wrażliwości społecznej w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz zmiana postaw mieszkańców gminy Kowalewo Pomorskie wobec przemocy w rodzinie.

Lp.	Działania	Termin realizacji	Realizator/ Koordynator	Wskaźniki realizacji
2.1.	edukacja dzieci i młodzieży w zakresie skutków stosowania przemocy i promowanie nieagresywnych zachowań, rozwiązywania konfliktów skierowana do uczestników świetlicy socjoterapeutycznej oraz dzieci i młodzieży uczęszczających do szkół z terenu gminy Kowalewo Pom., (prowadzenie pogadanek, spektakli profilaktycznych, warsztatów dla uczniów w zakresie przemocy rówieśniczej, propagowanie form spędzania czasu wolnego)	2018-2020	Świetlica Socjoterapeutyczna w Kowalewie Pom., Szkoły, Policja, Kuratorzy	liczba pogadanek, warsztatów, spektakli profilaktycznych, liczba uczniów uczestniczących w pogadankach i warsztatach, spektaklach, liczba imprez sportowych
2.2.	prowadzenie profilaktyki i edukacji w zakresie przeciwdziałania przemocy skierowanej do osób dorosłych	2018-2020	Zespół Interdyscyplinarny w Kowalewie Pom.	liczba rozpowszechnionych broszur i ulotek,

	(rozpowszechnianie broszur i ulotek, plakatów dotyczących zjawiska przemocy, wprowadzenie treści z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie podczas spotkań z rodzicami , prowadzenie pracy indywidualnej z rodzicami uczniów w zakresie wzmocnienia kompetencji rodzicielskich, promowanie metod wychowawczych bez użycia przemocy)		Szkoły, Świetlica Socjoterapeutyczna,	plakatów, liczba udzielonych porad , konsultacji. liczba spotkań z rodzicami, liczba rodziców objętych indywidualną pracą.
2.3.	publikacja artykułów w lokalnej prasie w celu edukacji społecznej na temat przemocy i sposobów przeciwdziałania jej, przedstawienie skali problemu oraz podnoszenie wrażliwości społecznej wobec przemocy, a szczególnie wobec krzywdzonych dzieci,	2018-2020	Zespół Interdyscyplinarny w Kowalewie Pom. Szkoły, Świetlica Socjoterapeutyczna w Kowalewie Pom	liczba artykułów
2.4.	uaktualnianie danych umieszczonych na stronie Internetowej Miejsko Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Kowalewie Pomorskim dotyczących informacji o lokalnym systemie pomocy i wsparcia osób uwikłanych w zjawisko przemocy domowej,	2018-2020	MGOPS w Kowalewie Pom., Zespół Interdyscyplinarny w Kowalewie Pom.	liczba opracowanych materiałów informacyjnych
2.5.	udział w kampaniach ogólnopolskich promujących zmianę świadomości społecznej w postrzeganiu problemu przemocy oraz organizacja festynów rodzinnych lokalnych na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie m.in. promujących rozwiązania konfliktów bez przemocy,	2018-2020	Szkoły, Parafia Rzymsko-Katolicka w Kowalewie Pom., MGOK w Kowalewie Pom, Świetlica Socjoterapeutyczna w Kowalewie Pom	liczba rozpropagowanych plakatów, ulotek, liczba zorganizowanych, festynów
2.6.	opracowanie i realizacja innowacyjnych projektów profilaktycznych skierowanych do dzieci i młodzieży, a także działań psychoedukacyjnych skierowanych do rodziców (zajęcia z elementami Programu Wzmacnia Rodziny),	2018-2020	Świetlica Socjoterapeutyczna w Kowalewie Pom., Stowarzyszenie na Rzecz Ochrony Zdrowia w Kowalewie Pom.	liczba opracowanych programów liczba dzieci i rodziców objętych zajęciami
2.7.	prowadzenie gablot informacyjnych w Urzędzie Miejskim w Kowalewie Pom., Miejsko Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w Kowalewie Pom. oraz w NZOZ „PROVITA” w Kowalewie Pom., NZOZ „ESKULAP” w Kowalewie Pom. odnośnie form i miejsc pomocy ofiarom przemocy oraz	2018-2020	Urząd Miejski w Kowalewie Pom., MGOPS w Kowalewie Pom., NZOZ „PROVITA” w Kowalewie Pom., NZOZ „ESKULAP” w Kowalewie Pom.	liczba opracowanych materiałów informacyjnych, liczba umieszczonych plakatów, ulotek

	systematyczna aktualizacja tych danych .			
2.8.	współpraca z Parafiami Rzymsko-Katolickimi z terenu gminy Kowalewo Pomorskie w celu wprowadzenia do programu nauk przedmażeńskich treści dotyczących przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.	2018 i 2020	MGOPS w Kowalewie Pom.,	Liczba podjętych inicjatyw, liczba osób, którym udzielono informacji

Cel 3. Zwiększenie kompetencji zawodowych pracowników służb i instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy i tym samym zwiększenie skuteczności ich działań .

Lp.	Działania	Termin realizacji	Realizator/ Koordynator	Wskaźniki realizacji
3.1.	uczestnictwo osób zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie na terenie gminy Kowalewo Pomorskie w szkoleniach, konferencjach o tematyce związanej z przemocą;	2018-2020	Zespół Interdyscyplinarny w Kowalewie Pom., MGOPS w Kowalewie Pom., Policja, Szkoły	liczba szkoleń, liczba osób przeszkolonych
3.2.	dostarczanie osobom zajmującym się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie materiałów umożliwiających edukację w tym zakresie	2018-2020	Zespół Interdyscyplinarny w Kowalewie Pom.	liczba materiałów tj. publikacji, broszur, ulotek, przepisów prawnych itp.

Cel 4. Zwiększenie kompleksowej pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie.

Lp.	Działania	Termin realizacji	Realizator/ Koordynator	Wskaźniki realizacji
4.1.	podejmowanie interwencji w środowisku wobec rodziny dotkniętej przemocą w oparciu o procedurę „Niebieskie Karty” celem zapobiegania zjawisku przemocy,	2018-2020	Zespół Interdyscyplinarny w Kowalewie Pom. MGOPS w Kowalewie Pom., Policja, Szkoły, Służba zdrowia, Kuratorzy	liczba wszczętych procedur Niebieskich Kart -A liczba złożonych zawiadomień o podejrzeniu przemocy, liczba złożonych wniosków o : zakaz zbliżania, nakaz opuszczenie lokalu
4.2.	opracowanie i realizacja planu pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie ,	2018-2020	Zespół Interdyscyplinarny w Kowalewie Pom.	liczba założonych Niebieskich Kart-C

4.3.	kierowanie do specjalistycznych ośrodków wsparcia osób doświadczających przemocy w rodzinie celem zapewnienia im bezpieczeństwa,	2018-2020	MGOPS w Kowalewie Pom.	liczba osób skierowanych
4.4.	informowanie osób doświadczających przemocy o przysługujących im prawach oraz o instytucjach w których mają możliwość uzyskania profesjonalnej pomocy i wsparcia (pomocy psychologicznej, prawnej, socjalnej, medycznej, pedagogicznej, finansowej),	2018-2020	Zespół Interdyscyplinarny w Kowalewie Pom., MGOPS w Kowalewie Pom., GKRPA w Kowalewie Pom, Policja, Szkoły, Służba Zdrowia , Kuratorzy	liczba osób objętych poradnictwem : psychologicznym, prawnym, socjalnym, medycznym i pedagogicznym, liczba porad
4.5.	monitorowanie sytuacji rodzin, w których dochodzi do przemocy oraz rodzin w których istnieje zagrożenie występowania przemocy,(praca socjalna w środowisku, wsparcie asystenta rodziny, kierowanie dzieci do Świetlicy Socjoterapeutycznej),	2018-2020	Zespół Interdyscyplinarny w Kowalewie Pom.	liczba zakończonych procedur liczba rodzin objętych pracą socjalną, liczba rodzin objętych wsparciem asystenta rodziny, liczba dzieci skierowanych do Świetlicy Socjoterapeutycznej
4.6.	zapewnienie bezpieczeństwa krzywdzonym dzieciom w trybie art. 12a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z wykorzystaniem opracowanej dla MGOPS w Kowalewie Pom. procedury postępowania pracowników socjalnych przy wykonywaniu czynności odebrania dziecka z rodziny w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z wystąpieniem przemocy w rodzinie,	2018-2020	MGOPS w Kowalewie Pom. Policja, Służba Zdrowia	liczba dzieci, które zostały odebrane z rodziny liczba dzieci umieszczonych u innej niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej, liczba dzieci umieszczonych w rodzinie zastępczej, liczba dzieci umieszczonych w placówce opiekuńczo wychowawczej
4.7.	prowadzenie dokumentacji działań podejmowanych wobec rodzin, w których wszczęto procedurę „Niebieskie Karty” oraz efektów tych działań,	2018-2020	Zespół Interdyscyplinarny w Kowalewie Pom. MGOPS w Kowalewie Pom. Policja, Szkoły, Służba Zdrowia , Kuratorzy	liczba złożonych zawiadomień do organów ścigania o podejrzeniu przemocy, liczba złożonych wniosków do Sądu o wgląd w sytuację dzieci, liczba rodzin, którym

				udzielono pomocy,
4.8.	nawiązywanie współpracy z instytucjami świadczącymi pomoc ofiarom przemocy domowej celem zwiększenia efektywności świadczonej pomocy.	2018-2020	Zespół Interdyscyplinarny w Kowalewie Pom.	liczba podjętych inicjatyw

Cel 5. Zwiększenie skuteczności podejmowanych działań wobec osób podejrzanych o stosowanie przemocy w rodzinie .

Lp.	Działania	Termin realizacji	Realizator/ Koordynator	Wskaźniki realizacji
5.1.	podejmowanie działań wobec osób podejrzanych o stosowanie przemocy w rodzinie w ramach procedury „Niebieskie Karty”,	2018-2020	Zespół Interdyscyplinarny w Kowalewie Pom., policja, GKRPA w Kowalewie Pom, MGOPS w Kowalewie Pom, Szkoły, Kuratorzy	liczba sporządzonych „Niebieskich Kart- D” liczba złożonych zawiadomień o podejrzeniu przemocy, liczba złożonych wniosków o : zakaz zbliżania, nakaz opuszczenie lokalu
5.2.	informowanie osób podejrzanych o stosowanie przemocy w rodzinie o konsekwencjach prawnych wynikających ze stosowania przemocy oraz o możliwościach skorzystania z pomocy i wsparcia specjalistów: psychologa, psychiatry, terapeuty,	2018-2020	Zespół Interdyscyplinarny w Kowalewie Pom., policja, GKRPA w Kowalewie Pom. MGOPS w Kowalewie Pom, kuratorzy	liczba osób poinformowanych o aspektach prawnych, liczba osób , które: podjęły terapię, leczenie odwykowe, leczenie psychiatryczne, liczba osób, które zgłosiły się do psychologa
5.3.	współpraca z Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Golubiu Dobrzyniu w zakresie możliwości skierowania osób podejrzanych o stosowanie przemocy w rodzinie do udziału w programie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie,	2018-2020	MGOPS w Kowalewie Pom.	liczba osób skierowanych do udziału w programie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie liczba osób, które ukończyły program
5.4.	zgłaszanie osób podejrzanych o stosowanie przemocy i nadużywających alkoholu do Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów	2018-2020	MGOPS w Kowalewie Pom., policja	liczba osób zgłoszonych

	Alkoholowych w Kowalewie Pomorskim			
5.5.	nawiązywanie współpracy z instytucjami świadczącymi pomoc sprawcom przemocy celem zwiększenia efektywności świadczonej pomocy.	2018-2020	Zespół Interdyscyplinarny w Kowalewie Pom.	liczba podjętych inicjatyw

XI. Źródła finansowania.

Zadania realizowane w ramach Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Gminy Kowalewo Pom. na lata 2018- 2020 finansowane będą z budżetu Gminy ze środków pochodzących z opłat za korzystanie z zezwoleń na sprzedaż i podawanie napojów alkoholowych oraz ze środków pozyskanych z innych źródeł.

XII. Przewidywane efekty realizacji projektu.

1. Zmniejszenie rozmiarów zjawiska przemocy.
2. Niwelowanie skutków zjawiska przemocy.
3. Zmiana postaw społeczeństwa wobec problemu przemocy.
4. Wzrost liczby osób profesjonalnie pomagających ofiarom przemocy w rodzinie.

XIII. Sposób monitorowania i sprawozdawczości

Monitorowanie Programu prowadzić będzie Miejsko Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kowalewie Pomorskim, który do 31 marca każdego roku przedłoży sprawozdanie z realizacji programu za poprzedni rok z wykorzystaniem proponowanych wskaźników oraz informacji uzyskanych od podmiotów, realizujących działania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Sprawozdanie z realizacji Programu podmioty składają do dnia 15 stycznia każdego roku do Miejsko Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Kowalewie Pomorskim.

Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie stanowi dokument otwarty, może podlegać uzupełnieniu tj. rozszerzeniu o dodatkowe rozwiązania lub modyfikacji zaproponowanych działań

stosownie do możliwości i pojawiających się potrzeb.

Opracowała:
B.Wasilewska